

INVITASJON TIL INNSPILLSRUNDE
Videre utvikling av Kvalitetssystemet i Landbruket
Rapport fra Arbeidsgruppe KSL 2030

Mars 2025

INVITASJON TIL INNSPILLSRUNDE

Styret i Stiftelsen Norsk Mat vedtok i 2024 at det skulle settes ned en bredt sammensatt arbeidsgruppe for å vurdere modeller for videre utvikling av KSL. Modellene er utviklet av administrasjonen i Stiftelsen Norsk Mat som et ledd i arbeidet med stiftelsens strategi mot 2030. De tar utgangspunkt i det tidligere arbeidet med Gyldig KSL og «Fremtidens KSL-revisjoner».

Styret i Stiftelsen Norsk Mat ønsker en tilbakemelding på valg av modeller for utvikling av KSL frem mot 2030.

OPPSUMMERING

Rapporten presenterer anbefalingene fra Arbeidsgruppe KSL 2030 og administrasjonen i Stiftelsen Norsk Mat. Arbeidsgruppen har evaluert flere modeller for utvikling av KSL og foreslår en trinnvis tilnærming for å styrke og akkreditere KSL, med mål om å oppnå internasjonal anerkjennelse og sikre økt markedsadgang for norske landbruksprodukter. For Stiftelsen Norsk Mat er et overordnet mål å sikre oppslutningen om et felles, tisdriktig kvalitetssystem.

Hovedanbefalingene inkluderer:

- En fleksibel løsning som møter behovene til alle produsenter og varemottakere, og som muliggjør fortsettelsen av et felles kvalitetssystem i Norge.
- Opprettholde tillit til KSL gjennom styrket avvikshåndtering ved eksterntrevisjon.
- Akkreditering i henhold til ISO 17065-prinsippene for revisjonsordningene.
- Søknad om internasjonal anerkjennelse av standardene gjennom GFSI eller benchmarking mot andre GFSI-ankjente standarder.

Rapporten understreker viktigheten av rask implementering for å opprettholde tilliten til KSL og sikre konkurransekraften til norsk mat i både nasjonale og internasjonale markeder

TAKK TIL ARBEIDSGRUPPEN

Stiftelsen Norsk Mat ønsker å takke representantene i Arbeidsgruppe KSL 2030 og deres respektive organisasjoner for uvurderlige bidrag til rapporten gjennom gode diskusjoner og åpne tilbakemeldinger. Næringens innsats og engasjement er avgjørende for den videre utviklingen av et felles kvalitetssystem. Rapporten har gitt et solid fundament for vurdering av videre veivalg for KSL.

Tusen takk for innsats og verdifulle innspill!

BAKGRUNN

Våren 2023 ble en bredt sammensatt arbeidsgruppe «Fremtidens KSL revisjoner» etablert av Stiftelsen Norsk Mat. Arbeidet ble oppsummert i rapport med samme navn og sendt på høring i næringen (vedlegg 3). Rapporten, med 19 høringssvar, var sentral da styret i Stiftelsen Norsk Mat utformet ny strategi for Stiftelsen for perioden 2024-2030. I denne strategien står nå følgende:

«Vi skal styrke verdien av og oppslutningen om et felles, tidsriktig kvalitetssystem for landbruket» og «Utvikle KSL til å bli et sertifisert kvalitetssystem».

Prosjektet KSL 2030 er en direkte oppfølging av den foregående arbeidsgruppen. Prosjektet vil være førende for stiftelsens veivalg gjennom strategiperioden med direkte konsekvenser for alle aktører i verdikjeden. I arbeidet med ny strategi har administrasjonen i Stiftelsen Norsk Mat utarbeidet ulike modeller for å utvikle KSL. Arbeidsgruppen har vurdert fordeler og ulemper med modellene og har i sitt innspill kommet med en anbefaling til styret i Stiftelsen Norsk Mat.

MANDAT

«I arbeidet med ny strategi har administrasjonen i Stiftelsen Norsk Mat utarbeidet ulike modeller for å utvikle KSL videre. Arbeidsgruppen skal vurdere fordeler og ulemper med de ulike modellene og anbefale en modell til styret. Innspillet vil være saksgrunnlag for en bred høring før styret beslutter hvilken modell og retning KSL skal ta mot 2030. Målet er å få et styrevedtak i januar for å kunne gi innspill til partene i jordbruksforhandlingene i 2025.»

Mandatet har ikke inkludert merkeordninger tilknyttet Stiftelsen Norsk Mat. Endringer knyttet til revisjonsordningene vil ikke påvirke kravsett for Stiftelsens merkeordninger. De endringene som foreslås kan imidlertid styrke merkeordningens legitimitet i forhold til fremtidige myndighetskrav til markedsføring og i forhold til forbrukernes oppfatninger av hva som bør kunne dokumenteres i en merkeordning for opprinnelse eller kvalitet. Det vil blant annet komme krav om en tredjeparts verifikasjon for å kunne kommunisere miljø- og bærekrafts påstander om primærproduksjon i all forbrukerkommunikasjon, gjennom EU's Green Claims Directive.

PROSESS

Arbeidsgruppen har avholdt fire møter. For en oversikt over medlemmene i arbeidsgruppen, se vedlegg 2. Tidsplanen for møter tillot medlemmene å arbeide selvstendig med materialet mellom møtene og oppfordret til drøfting med relevante personer innenfor egne organisasjoner.

Arbeidsgruppens vurdering av modellene og administrasjonens anbefaling, samt innspill fra høringsrunde vil danne grunnlag for styrets behandling av saken i juni 2025.

MULIGHETSROM FOR VIDERE UTVIKLING AV KSL ILLUSTRERT GJENNOM MODELLER

Arbeidsgruppen har blitt fremlagt ulike modeller for videre veivalg for revisjonsordningen. Modellene er utviklet av administrasjonen med bakgrunn i rapporten «Fremtidens KSL-revisjoner» og beste praksis i internasjonale revisjonsordninger. Arbeidsgruppen har blitt bedt om å vurdere styrker og svakheter i modellene og komme med forslag til alternative modeller. Modellene er illustrert i figur 1. Mulighetsrommet for videre utvikling illustrert gjennom modeller

A	B	C	D	E
<ul style="list-style-type: none">• Fortsette som i dag.	<ul style="list-style-type: none">• Fortsette med samme modell som i dag.• Men arbeide etter prinsippene for akkrediterte revisjonsorganer.	<ul style="list-style-type: none">• Akkreditere revisjonsordningen for hele KSL.• Akkreditere revisjonsordningen for deler av KSL (definere scope som en produksjon, eller en standard).• KSL vil da kunne sertifisere norske bønder etter KSL standarden innenfor akkrediteringens definerte omfang.	<ul style="list-style-type: none">• Opprette et datterselskap som akkrediteres.• Produsenter/ varemottakere som ser behov for eller ønsker sertifisering revideres gjennom dette selskapet.	<ul style="list-style-type: none">• Sette ut oppgaven med revisjoner til andre revisjonsorganer,• Tegne avtale med et akkreditert revisjonsorgan (KIWA, DNV, Forse, Control Cert Scandinavia: Kjøpe revisjonstjenester av disse der varemottaker/ produsent ser behov.

Figur 1: Arbeidsgruppen har vurdert følgende modeller for videre utvikling av revisjonsordningen KSL.

Modell A

Med modell A mener Stiftelsen at revisjonsordningen fortsetter slik den er i dag. Det vil si: Det gjøres ingen endringer i håndtering av avvik og gradering av avvik, kompetanseøkning hos revisorer, eller organisatorisk hos Stiftelsen Norsk Mat.

Arbeidsgruppens vurdering av modellen

Arbeidsgruppen fraråder denne modellen da det med stor sannsynlighet vil føre til slutten på KSL som et felles revisjonssystem i landbruket.

Modell B

Modell B tar tak i de største utfordringene belyst i rapporten «Fremtidens KSL-Revisjoner». I dette ligger arbeid med gradering av sjekklister og dokumentert lukking av avvik. Modell B tar ikke det offisielle steget for søknad om akkreditering av revisjonsordningen, men har som mål å komme nærmest mulig. Endringene i modell B vil være et viktig steg på veien i å opprettholde tillitt til KSL som system.

Felles for Modell A og B er at revisjonsordningen ikke vil kunne anerkjennes internasjonalt. Konsekvensen av dette er at alle veier videre for fremtidig internasjonal anerkjennelse av KSL-standarder lukkes. Det betyr at Kvalitetssystemet i Landbruket i

fremtiden ikke vil kunne ivareta de produsenter som enten selv ønsker eller hvor varemottakere ser behov for sertifisering.

Arbeidsgruppens vurdering av modellen

Arbeidsgruppen ser nødvendigheten av å gå videre fra dagens ordning til modell B som et første steg i en videre utvikling av Kvalitetssystemet i Landbruket. Arbeidsgruppen understreker viktigheten av at arbeidet med å gå videre til modell B begynner umiddelbart. Dette for å sikre at tilliten til KSL som kvalitetssystem opprettholdes. Arbeidsgruppen understreker imidlertid at det ikke vil være forenelig med fremtidige krav til kvalitetsdokumentasjon å bli værende på modell B. Arbeidsgruppen er tydelige på at KSL standarden må anerkjennes internasjonalt, og at dette haster. Flere av arbeidsgruppens medlemmer påpeker at manglende anerkjennelse allerede gir den norske bonden et mindre spillerom for sine produkter.

Modell C og D

Modell C og D åpner begge for akkreditering av revisjonsordningen etter ISO 17065, en internasjonal standard som beskriver beste praksis for gjennomføring av revisjoner. Når Stiftelsen kan vise til at revisjoner gjennomføres i henhold til ISO standard vil dette gi muligheter for anerkjennelse av KSL-standard. Stiftelsen Norsk Mat vil da kunne søke om internasjonal anerkjennelse av KSL-standard hos eksempelvis GFSI (Global Food Safety Initiative) og GLOBAL GAP.

Forskjellen på modell C og D er organisasjonsstruktur i Stiftelsen Norsk Mat. I modell C beholder Stiftelsen Norsk Mat den organisasjonsstruktur den har i dag. Stiftelsen Norsk Mat vil i denne modellen fortsette med følgende roller:

- Standardeier (Scheme owner) og
- Sertifiseringsorgan (Certification Body, drifter av revisjonsordningen).

I modell D endres organisasjonsstrukturen til Stiftelsen Norsk Mat. Det opprettes et datterselskap med formålet å tydelig skille mellom rollene som standardeier og sertifiseringsorgan (revisjonsordning). I denne modellen er det datterselskapet som søker om akkreditering. Det er viktig å presisere at akkreditering fritt kan overføres mellom morselskap og datterselskap.

Arbeidsgruppens vurdering av modellene

Arbeidsgruppen vurderer modell C som et kritisk trinn 2 etter første steg til modell B. Arbeidsgruppen ser det som helt nødvendig at KSL-standard kommer i en posisjon hvor det kan søkes om internasjonal anerkjennelse, så raskt som mulig. Arbeidsgruppen mener at prosessen med anerkjennelse vil gi føringer for eventuell organisasjonsendring. Arbeidsgruppen mener at de ikke har grunnlag for å si noe om dette nå. Annerkjennelsesprosessen må skje i tett dialog med næringen.

Modell E

I modell E settes revisjoner ut på det åpne markedet til tilbydere av revisjonsløsninger. Denne organisasjonsformen kjenner vi igjen hos standardeiere i øvrige deler av Europa.

Arbeidsgruppens vurdering av modellen

Arbeidsgruppen vurderer at modell E med stor sannsynlighet vil føre til betydelig prisøkning for den enkelte produsent. Flertallet i arbeidsgruppen fraråder derfor å gå videre med denne modellen.

ARBEIDSGRUPPENS SAMLEDE ERFARING

Arbeidsgruppen har kommet frem til en anbefaling som alle representantene stiller seg bak. Arbeidsgruppen legger i sin vurdering vekt på at tidsaspektet er kritisk, og at det haster å komme i gang med en videre utvikling av revisjonsordningene tilknyttet KSL.

Arbeidsgruppen anbefaler at stiftelsens revisjoner så raskt som mulig gjennomføres i tråd med ISO 17065-prinsippene og at Stiftelsen akkrediterer revisjonsordningene slik at produsenter kan sertifiseres der det er behov. Målet må være en fleksibel løsning som dekker behovene til alle produsenter og varemottakere, og som muliggjør fortsettelsen av ett felles kvalitetssystem i Norge. Dette vil sikre markedsadgang for norske produkter i lang tid fremover i et nasjonalt og internasjonalt marked og styrke både produsentene og revisjonsordningen. Arbeidsgruppen understreker videre at omfanget av akkrediteringen må skje i tett dialog med de ulike bransjene og ivaretas gjennom oppdaterte bransjeavtaler.

Arbeidsgruppen anbefaler at Stiftelsen Norsk Mat søker internasjonal anerkjennelse av kvalitetsstandarder gjennom GFSI eller andre GFSI anerkjente standarder. Dette vil gi ytterligere tillit til KSL, styrke konkurransekraften til norsk mat og øke mulighetsrommet for omsetning av norske produkter.

Hvorfor ser arbeidsgruppen behov for sertifisering og akkreditering?

Arbeidsgruppens medlemmer opplever i sine organisasjoner et økende behov for å kunne dokumentere kvaliteten i primærproduksjon. Det er viktig at denne dokumentasjonen utformes slik at det er gjenkjennbart på tvers av landegrensene og utføres av en anerkjent uavhengig 3. part. Arbeidsgruppen er av den oppfatning at et slikt steg er helt nødvendig for å sikre at Norge følger med på den utviklingen vi ser ellers i Europa. Dersom oppgaven som uavhengig 3. part skal ivaretas av KSL, må KSL utvikles til en akkreditert revisjonsordning.

Arbeidsgruppen trekker spesielt frem tre argumenter for hvorfor det haster med en nødvendig omstilling av KSL:

- Ivareta tillitt og oppslutning hos varemottaker og matindustri
- Behov for profesjonalisering og standardisering
- Sikre en felles løsning for hele næringen

Et stadig økende antall norske produsenter opplever at KSL ikke ivaretar behov for dokumentasjon. Dette tvinger frem bruk av andre standarder og kjøp av revisjonstjenester fra revisjonsorganer utenfor Norge. Varemottakere møter i økende grad utfordringer med å selge overskudd og restprodukter på det internasjonale markedet, dette er tapt inntekt for den norske bonden. Dersom KSL ikke videreutvikles vil flere næringer tvinges over på andre revisjonsordninger med de kostnader dette medfører for den enkelte produsent. Et sterkt, fremtidsrettet, internasjonalt anerkjent KSL er derfor arbeidsgruppens tydelige anbefaling. Dette vil øke kostnadene knyttet til drift og utvikling av KSL, men vil være langt billigere enn totalkostnadene for det norske landbruket om KSL forblir på modell A.

Arbeidsgruppen peker derfor på modell C så lenge denne modellen ivaretar behovet for akkreditering og internasjonal anerkjennelse. For å sikre at vi får med oss hele næringen anbefaler arbeidsgruppen en trinnvis tilnærming via modell B. Arbeidsgruppen legger også vekt på viktigheten av tydelig og tilpasset kommunikasjon til alle målgrupper.

ADMINISTRASJONENS VEIKART FOR VIDERE UTVIKLING AV KSL

Administrasjonen deler arbeidsgruppens syn på behovene for videre utvikling av KSL og understreker at også de opplever at det haster å komme i gang med arbeidet. Med bakgrunn i dette anbefaler administrasjonen følgende skritt:

På kort sikt:

Videreutvikle arbeidsmetodikk for revisjoner og Stiftelsen som organisasjon gjennom:

- Profesjonalisering av revisorkorpset.
- Gradering av avvik og sjekklister etter alvorlighetsgrad
- Avvikshåndtering knyttet til eksternrevisjon må gå fra dagens tillitsbaserte løsning til dokumentert lukking av avvik.
- Stiftelsen styrkes og kvalitetssikres organisatorisk gjennom ISO 9001.

På mellomlang sikt:

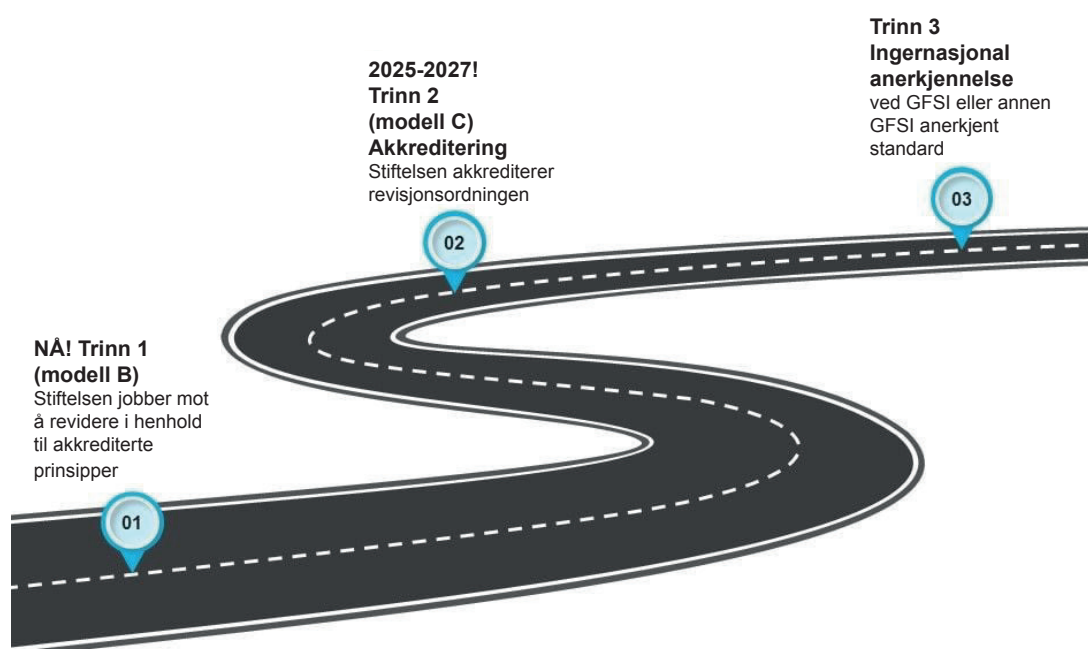
Akkreditere revisjonsordningen tilknyttet KSL i henhold til internasjonal norm for revisjoner (ISO/IEC 17065:2012 Krav til sertifiseringsorganer for produkter, prosesser og tjenester):

- Starte opp og gjennomføre søknadsprosess hos Norsk Akkreditering.
- Stiftelsen Norsk Mat må styrkes som organisasjon økonomisk og organisatorisk. Det organisatoriske skillet mellom håndtering av rollen som sjekklister-eier og som forvalter av revisjonsordningen må tydeliggjøres.
- De skisserte endringene vil kreve et videre løft av revisjonsdatabasen, tekniske muligheter, intern kompetanse og økte administrative ressurser.

På lang sikt:

Sikre internasjonal anerkjennelse av standardene Stiftelsen forvalter hos GFSI eller tilsvarende anerkjente standarder. Arbeidet med anerkjennelse kan ikke påbegynnes før revisjonsordningen er akkreditert.

- Administrasjonen vurderer at en detaljert plan for dette steget ikke kan utvikles på dette tidspunktet. Prosessen med akkreditering vil ta tid. Standard og regelverksutvikling vil nødvendigvis endre seg i denne perioden.
- Administrasjonen anbefaler å prioritere deltagelse og nettverksbygging med internasjonale aktører for å sikre god forståelse og kunnskapsbygging i egen organisasjon.
- Administrasjonen påpeker at arbeidet med å følge opp en internasjonal anerkjennelse er svært ressurskrevende. Det må tas høyde for dette i videre organisasjonsutvikling.

Figur 2: Veikart: Arbeidsgruppens anbefaling for trinnvis utvikling av revisjonsordningen.

Basert på arbeidsgruppens anbefalinger og administrasjonens egne vurderinger foreslår administrasjonen å så raskt som mulig gjennomføre trinn 1 (modell B) og parallelt starte arbeidet med akkreditering; trinn 2 (modell C).

Dersom prosessen knyttet til anerkjennelse av standarden (Trinn 2, modell C) eller internasjonal anerkjennelse (Trinn 3) avdekker behov for et tydeligere organisatorisk skille mellom stiftelsens roller som standardeier og drifter av revisjonsordningen anbefaler administrasjonen at det gjøres en vurdering knyttet til modell D (opprettelse av datterselskap).

Administrasjonen mener at beslutningene må skje i tett samspill med næringen og besluttes i Stiftelsens styre.

OVERSIKT OVER VEDLEGG

- Vedlegg 1: Ordliste (Dette dokumentet, side 8)
- Vedlegg 2: Sammensetning av Arbeidsgruppe KSL 2030 (Dette dokumentet, side 9)
- Vedlegg 3: Rapport «Fremtidens KSL-revisjoner» (Frittstående dokument)
- Vedlegg 4: Cap-Gemini Rapport (Frittstående dokument)

Vedlegg 1: Ordliste

Akkreditering: En formell anerkjennelse av at en organisasjon er kompetent til å utføre spesifikke oppgaver i samsvar med internasjonale standarder.

Benchmarking: Prosessen med å sammenligne en organisasjon med andre for å identifisere beste praksis og forbedringsområder.

GFSI-ankjennelse: Global Food Safety Initiative-ankjennelse innebærer at et matvaresikkerhetsprogram er blitt vurdert og godkjent som oppfyller kravene til GFSI. Dette øker tilliten blant forbrukere og handelspartnere, og sikrer at matvarer er trygge og av høy kvalitet.

ISO 17065: En internasjonal standard som spesifiserer kravene for organer som sertifiserer produkter, prosesser og tjenester.

ISO 9001: En internasjonal standard for kvalitetsstyringssystemer som angir kravene en organisasjon må oppfylle for å kontinuerlig tilby produkter og tjenester som møter kundens og regulatoriske krav. Implementering av ISO 9001 hjelper organisasjoner med å bedre prosesser, øke effektiviteten og kundetilfredsheten.

KSL: Kvalitetssystem i landbruket, en standard som dekker ulike aspekter av bærekraft, HMS og dyrevelferd innen landbruket.

Revisjon: En systematisk gjennomgang og evaluering av en organisasjon eller et system for å sikre at det oppfyller bestemte standarder og krav.

Revisjonsorgan: En uavhengig tredjepart som gjennomfører revisjoner for å evaluere om en organisasjon oppfyller bestemte krav og standarder.

Scope/omfang: En sjekklistes scope sier noe om hvem sjekklisten er til for og hvor den er tenkt brukt. Sjekklisten kan ikke brukes på andre områder enn scopet beskriver.

Sertifisering: En prosess hvor en uavhengig tredjepart bekrefter at en organisasjon eller et produkt oppfyller spesifikke standarder.

Standardeier/Scheme owner: En standardeier er en organisasjon eller enhet som utvikler, vedlikeholder og eier en bestemt standard eller sertifiseringsordning. De er ansvarlige for å sikre at standarden oppfyller relevante krav og for å oppdatere den i samsvar med endringer i teknologi, marked og regulatoriske behov. Standardeiere har en nøkkelrolle i å definere kriteriene for sertifisering og overvåke implementeringen av standarden i praksis.

Vedlegg 2: Sammensetning av arbeidsgruppen

Styret i Stiftelsen Norsk Mat ser behovet for en bredt sammensatt arbeidsgruppe for å sikre god forankring i hele verdikjeden. Stiftelsen Norsk Mat ønsket å bygge videre på arbeidsgruppe «Fremtidens KSL Revisjoner», men samtidig være lydhøre overfor de tilbakemeldinger som ble gitt i forbindelse med høring.

Organisasjonene i figur 3 ble invitert til å delta med en representant hver i arbeidsgruppen. Stiftelsen Norsk Mat ba om at representanten hadde følgende kvalifikasjoner: Kunnskap til å se KSL i et helhetlig perspektiv der verdikjeden blir utfordret på internasjonale krav både innenfor bærekraft, HMS og dyrevelferd og med kjennskap til hva å sertifisere og akkreditere i kvalitetsarbeidet innebærer. Organisasjonene sto ellers fritt til å velge representant. Arbeidsgruppen har avholdt 4 møter. Mellom møtene er det oppfordret til forankringsrunder i egen organisasjon gjennom konkrete oppgaver.

Organisasjon	Representant
Norges Bondelag	Bodhild Fjelltveit
Norsk Bonde- og Småbrukarlag	Anton Langeland
TINE SA	Ann-Norill Stennes
Nortura SA	Hanne Steen
Felleskjøpet SA	Espen Sundh
Kjøtt- og Fjørfebransjens Landsforbund	Bjørn-Ole Juul Hansen
Gartnerhallen SA	Ragnhild Opheim Gjerde
Rema 1000 Norge AS	Amalie Røhme
Coop Norge SA	Gunn Høiby Pettersen
Findus AS	Hans Gunnar Gravingen
NorgesGruppen ASA	Tone Kongsro
Stiftelsen Norsk Mat	Solveig Sveri og Petter Bjørgan

Figur 3: Representanter i Arbeidsgruppe KSL 2030